

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Hou vol, die spagaat! [Een antwoord op de stellingen van Dick Pels]

von der Dunk, T.H.

Publication date

2009

Document Version

Final published version

Published in

Socialisme en Democratie

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

von der Dunk, T. H. (2009). Hou vol, die spagaat! [Een antwoord op de stellingen van Dick Pels]. *Socialisme en Democratie*, 66(6), 35-39.
http://www.wbs.nl/uploads/publicaties/dunk_thomas_von_der_hou_vol_die_spagaat_sd2009_6.pdf

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Blijft de Partij van de Arbeid een brede volkspartij? (3)

Hou vol, die spagaat!

Een antwoord op de stellingen van Dick Pels

THOMAS VON DER DUNK

Het heeft altijd iets amusants wanneer een lid van een kleine politieke partij — in dit geval GroenLinks — het voorstel doet om een concurrerende grote politieke partij — in casu de PvdA — te splitsen. Zoiets riekt al snel naar een poging om andermans electoraat voor eigen partijpolitieke ideeën (en dus belangen) te winnen. Dat is, voor alle duidelijkheid, een volstrekt legitiem streven, maar daarmee natuurlijk niet onbaatzuchtig — en om die reden zal de PvdA een dergelijke oproep vanuit haar eigen doelstellingen moeten beoordelen. Omdat Dick Pels, voor zover mij bekend, persoonlijk geen plaats op de kandidatenlijst van GroenLinks voor de Tweede Kamer ambieert, noch straks deel uit zal maken van het desbetreffende campagne-team, zal ik dit punt — dat op zich tot het schrijven van een komische column uitnodigt — hier laten rusten en zijn voorstel tot politieke herverkaveling op links door een van elk partijpolitiek wantrouwen gespeende bril pogen te bezien, teneinde het op zijn eigen merites te beoordelen.

Ofschoon ik als individu Pels' internationale wereldbeeld sterk deel en zijn cultuursocialistische verheffingsidealen als zodanig van harte onderschrijf, geloof ik dat de door hem aanbevolen weg niet de juiste is, omdat ik mij — beter dan Pels, denk ik — realiseer dat mijn

wereldbeeld niet dat van de meerderheid is, dat het dat nooit worden zal en dat het dat ook nooit worden kán. De grootste fout die wetenschappers kunnen maken is denken dat de meeste mensen op hen lijken. Soort zoekt soort, maar juist dat is de reden dat intellectuelen regelmatig bepaalde wensen en tendensen bij de rest van de bevolking onderschatten.

Bij al Pels' op zich terechte historische relativisering van de nationale identiteit: zij geeft veel burgers, juist in deze met globalisering en gestage Europese uitbreiding grenzeloze tijden, een geestelijk houvast, waaraan zij in de toekomst des te hardnekkiger zullen vasthouden naarmate een kosmopolitische elite de houdbaarheid ervan stelliger ontkent. Ook ooit gekunstelde constructies — 'leugens', zo men wil — worden natuurlijke realiteit — 'feiten' — als er maar voldoende mensen zijn die die constructies als natuurlijke realiteit gaan beschouwen. Net zo goed als natievorming moeilijk even van boven te dicteren valt, gelijk wij nu met veel schade in Afghanistan ontdekken, geldt dat voor politiek verordende vormen van mentale denationalisatie. Zoals Joschka Fischer, terugblikkend op de val van de Muur en de moeizaam gebleken integratie van Oost-Duitsland in West-Duitsland — en de nog veel moeizamere mentale acceptatie door de West-Duitsers van het feit dat daarmee de Oost-Duitse geschiedenis ook een deel van hún geschiedenis geworden is — eens zei: we hebben onderschat dat je tegen muren ook heel

35

Over de auteur Thomas von der Dunk is cultuur-historicus en publicist.

behaaglijk kunt leunen. Die psychologische behoefte van veel doorsneeburgers wordt door een graag grensverleggende bestuurlijke, intellectuele en economische elite stelselmatig onderschat.

Wat Pels nu voorstelt is een splitsing van de PvdA, die daarbij haar functie als bindmiddel tussen hoger en lager opgeleiden aan de wilgen moet hangen, omdat de volksklasse sinds Fortuyn naar rechts is afgezwinkt en de PvdA daarmee in een pijnlijke spagaat is beland, zoals al in 2007 terecht door Frans Becker en René Cuperus in hun door Pels gememoreerde boek *Verloren slag* is geconstateerd, waarna die these door laatstgenoemde in zijn recent verschenen *De wereldburger bestaat niet* verder is uitgewerkt. Maar waar Becker en Cuperus zo'n verder uiteenscheuren als een onoverkomelijke teloorgang van iets wezenlijks beschouwen, vormt het voor Pels het vertrekpunt voor herstelde hoop. Nieuwe politieke formaties zouden volgens hem 'links' moeten redden en slagvaardiger moeten maken. Bij die veronderstellingen zijn evenwel enige cruciale kanttekeningen op zijn plaats.

SCHAARSE SOORT

36 Allereerst valt er nogal wat af te dingen op de veronderstelling dat met partijpolitieke vernieuwing als zodanig voor links veel te winnen zou zijn. Anders dan het Angelsaksische politieke systeem met zijn op machtsvorming gerichte districtenstelsel, stelt het Nederlandse met zijn extreme evenredige vertegenwoordiging zonder enige kiesdrempel (zoals bijvoorbeeld Duitsland die kent) vooral de representativiteit van de volksvertegenwoordiging centraal. Dat betekent dat het heel makkelijk is om met een nieuwe partij in de Kamer te komen — tweederde procent van de stemmen volstaat — en er dus nauwelijks straf op afsplitsing bestaat. Wat een partij, door met een andere samen te gaan, aan de ene kant aan kiezers wint, verliest zij daardoor al snel aan de andere kant. Slechts bij hoge uitzondering slaagt in Nederland een partij

erin om net een derde van de kiezers aan zich te binden; zowel de PvdA als het CDA is dat slechts tweemaal gelukt — de PvdA in 1977 en 1986 met Den Uyl, het CDA in 1986 en 1989 met Lubbers. De 'topscore' van Kok met Paars in 1998 was in feite een volstrekt doorsnee resultaat. Op het ogenblik beloven de peilingen geen enkele partij nog zelfs maar een kwart van de stemmen.

Ook nieuwe linkse partijen zullen het grotendeels met de oude linkse mensen moeten doen

Een tweede kanttekening valt te plaatsen bij het idee dat partijpolitieke vernieuwing een wezenlijk ander soort links op zal leveren. Ook na een hervorkaveling valt niet te verwachten dat plots in groten getale een heel ander soort mensen politiek actief zal worden. De meesten die in politiek actief-zijn geïnteresseerd zijn, zijn dat nu al. Dat betekent: ook die nieuwe linkse partijen zullen het grotendeels met de oude linkse mensen moeten doen. Dick Pels staat heel duidelijk een soort kosmopolitisch links-liberalisme voor, in de geest van de vooroorlogse Vrijzinnig-Democratische Bond. Maar niet toevallig bleef de vdb indertijd zo klein en nu geldt dat ook voor GroenLinks, dat zich — na het opgeven van de communistische en pacifistische erfenis — steeds meer in die richting begeeft, met als gevolg dat het niet die partij maar de sp is die van het verbleken van het sociaal-democratische profiel van de PvdA in de paarse jaren heeft geprofiteerd.

Helaas voor Pels, bevindt hij zich ter linkerzijde in een minderheid. Zowel de meeste kiezers als de meeste politiek actieve burgers ter linkerzijde — of ze nu bij de vanouds minder radicale PvdA of bij de inmiddels ook steeds minder radicale sp zitten — huldigen, met name in economisch opzicht, eerder sociaal-democratische dan links-liberale opvattingen: zij zullen dus, als gevolg van hun getalsmatige omvang,

bij elke nieuwe grote linkse partij zowel binnen het kader als binnen het electoraat domineren. Zie het naoorlogse lot van de vdb binnen de PvdA: bedoeld als progressieve doorbraakpartij kreeg de laatste al snel een (natuurlijk gemoderniseerd) sociaal-democratisch karakter, gewoon omdat steeds als er concrete politieke beslissingen genomen moesten worden en de politieke koers moest worden bepaald, de sociaal-democraten binnen de partij veruit in de meerderheid waren en dus bij stemmingen automatisch de links-liberalen overvleugelen.

Dat komt — en met de nu volgende kwalificatie bedoel ik, min of meer ook tot die minderheid behorend, op zich niets negatiefs — doordat internationaal en multicultureel georiënteerde, individualistische grachten-gordelintellectuelen met een voorliefde voor niet-materiële vraagstukken binnen de bevolking als totaal — en daarmee al snel ook binnen het politiek bewuste deel daarvan — nu eenmaal een schaarsere species vormen dan niet-universitair geschoolde vakbondsleden die in de bouw, de haven, de industrie, het onderwijs, de zorg, de politiebbranche, de lokale ambtenarij of de middenstandshandel werkzaam zijn. ‘Gewone’ mensen dus, als dat niet zo vreselijk tuttig (en tegelijk aanmatigend) zou klinken. Dat het sociaal-democratische wereldbeeld met zijn nadruk op aan de nationale verzorgingsstaat en haar sociale arrangementen gekoppelde materiële belangenbehartiging (als voortzetting van de klassieke klassenstrijd) bij het electoraat ter linkerzijde getalsmatig overheerst, is daarmee in zekere zin een vrij onveranderlijk sociologisch gegeven, dat de socioloog Pels in zijn pleidooi te weinig verdisconteert.

Juist het te veel negeren daarvan de afgelopen jaren breekt de PvdA nu electoraal op: zo heeft zij een Europa zonder grenzen omarmd, dat voor hoger opgeleiden inderdaad tal van aantrekkelijke mogelijkheden biedt, maar voor lager opgeleiden vooral moeilijkheden in petto lijkt te hebben. Waar de directeur zo een interessante internationale carrière tegemoet

kan gaan, moet de monteur vooreerst vooral vrezen dat hij door concurrentie uit lagelonenlanden als de kersverse lidstaat Roemenië zijn baan verliest. Dit te zien — zonder overigens een overtuigende oplossing te hebben — is de kracht van zowel de sp als de pvv, en dat verklaart mede hun groei.

Dat betekent dat een linkse politieke partij, wil die een zekere electorale omvang behouden teneinde via parlementaire machtsvorming ook daadwerkelijk iets van haar partijprogramma te realiseren en niet tot een GroenLinks-achtige getuigenispartij te verworden — dus om, anders gezegd, niet alleen telkens gelijk te hebben maar af en toe ook nog een beetje gelijk te krijgen — niet zonder brede steun van

Een linkse partij moet de zorgen van de overgrote autochtone meerderheid serieus nemen — op straffe van marginalisering

deze niet-academische, relatief meer nationaal georiënteerde midden- en arbeidersklasse kan. De succesvolle allochtonen, op wie Pels voor ‘zijn’ favoriete partij sterk zijn kaarten wil zetten, en wier economische emancipatie voor hun noodzakelijke maatschappelijke integratie inderdaad een basisvoorwaarde vormt, mogen in Amsterdam en Rotterdam inmiddels electoraal een belangrijke rol spelen, over geheel Nederland gezien — en nationale verkiezingen zullen in héél Nederland gewonnen moeten worden — vormen zij slechts vijf procent van de bevolking. Dat valt iedereen meteen op, die wel eens in de trein voorbij Amersfoort zit.

Dat betekent: een grote linkse partij kan zich, behalve op de goed opgeleide middenklasse, niet overwegend richten op de nieuw te emanciperen groep, de nazaten van migranten uit de Méditerranée en daarbuiten. Zij zal ook de zorgen en wensen van de overgrote autochtone

meerderheid — en dus haar problemen met die immigratie en de daarmee gepaard gaande culturele transformatie — serieus moeten nemen, op straffe van electorale (en dus politieke) marginalisering.

POLITIEKE TWEEDELING

Daar komt, ten slotte, dan nog iets zeer belangrijks bij: de door Pels bepleite tweedeling op links, die met de opdeling van de traditionele sociaal-democratische achterban over PvdA en SP (de hoger opgeleiden bij de PvdA, de lager opgeleiden bij de SP — een klasse-tweedeling vergelijkbaar met die op rechts, tussen VVD en PVV) al gaande is, bergt nog een ander groot gevaar in zich, namelijk voor het draagvlak voor de democratie als geheel. Gezien hun binnen de Nederlandse verhoudingen radicale partijprogram, en de door het kiesstelsel en onze regententraditie veroorzaakte neiging om Nederland vanuit het midden te regeren, is de kans dat SP en PVV in de toekomst aan een kabinet mee zullen doen en dus deel zullen hebben aan de macht, betrekkelijk klein. Dat betekent dat we hier dus twee middelgrote partijen krijgen waarvan de politici zelden bestuurlijke verantwoordelijkheid zullen dragen en waarvan de achterban zich dus nooit echt in het regeringsbeleid zal kunnen herkennen, omdat met haar wensen en verwachtingen zelden rekening gehouden wordt.

38 Als die omvangrijke electorale achterban sterk gaat samenvallen met een bepaalde sociale klasse, dan is dat op den duur voor de maatschappelijke stabiliteit funest: dan wordt Nederland nog meer een diplomademocratie dan het nu al is, omdat diegenen die minder welbespraakt zijn dan de hoger opgeleide middenklasse waartoe Pels en ik behoren, zich dan niet meer in Den Haag vertegenwoordigd zullen voelen en ook in hun eigen omgeving en kennissenkring vrijwel niemand meer zullen kennen voor wie dat nog wel opgaat. Dan krijgen wij naast een semi-erfelijke geïsoleerde onderklasse van werklozen ook een semi-erfe-

lijke klasse van zich miskend voelende politiek afzijdigen, die dan van haar kant ook aan de rest van de samenleving en haar mores, waarvan zij zich gaandeweg uitgesloten voelt, geen boodschap heeft. En dat is iets wat wij met alle macht moeten zien te voorkomen. Alleen al om die reden moet de PvdA haar huidige spagaat zien vol te houden, hoe pijnlijk dat voor haar edele edelen ook is.

Het opgeven daarvan betekent niet alleen het politieke einde van de sociaal-democratie, maar ook het einde van politiek effectief links, omdat zo'n door Pels voorgestane tweedeling van links het CDA oppermachtig zal maken. Dat kan dan immers, als er over rechts geen meerderheid te formeren valt, met een beproefde verdeel-en-heerstactiek beide linkse partijen tegen elkaar uitspelen, door de ene als 'te radicaal' buiten te sluiten en de andere met een beroep op verantwoordelijkheidsgevoel — 'het land moet toch geregeerd worden' — als juniorpartner mee te

De door Pels bepleite tweedeling op links ondergraaft het draagvlak voor de democratie als geheel

laten doen, met het tragische lot van D66 — 'regeren is halveren' — in het verschiep: regelmatig meedoen als *Mehrheitsbeschaffer*, zoals dat in het Duitse politieke jargon zo mooi heet, en vrijwel niets van het eigen programma gerealiseerd krijgen. Precies dit was ook in 2006, met het pacteren met de verzwakte PvdA en het weren van de versterkte SP, de christen-democratische kabinetsformatietactiek.

Persoonlijk zou ik de door Pels voorgestane keuze tussen een soort vergrote SP en een soort vergroot D66 trouwens ook niet kunnen maken, omdat ik mij niet alleen in een eenzijdig arbeideristische actiepartij nooit thuis zou voelen, maar — en dat zal Pels misschien verbazen — evenmin, misschien mede indachtig mijn familiewortels in het hoogst industriële

Blijft de Partij van de Arbeid een brede volkspartij? Thomas von der Dunk *Hou vol, die spagaat!*

Ruhrgebied, in zo'n uitgesproken eenzijdig intellectuele vrijzinnig-democratische club, want vrijzinnige intellectuelen ontmoet ik in de rest van mijn bestaan al genoeg. Daar heb ik op zich ook niet zoveel bezwaar tegen, maar juist voor een intellectueel, die de maatschappelijke taak

heeft om te proberen de gehele samenleving te overzien en te begrijpen, is het van belang zich vervolgens in politieke zaken niet intellectueel gemakzuchtig in zijn eigen ondersoort op te sluiten. Een mens — en dus ook een politiek dier — is meer dan zijn opleiding alleen.